

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां प्रथमकाण्डे सप्तमः प्रश्नः॥

पाकयज्ञं वा अन्वाहिताग्रेः पशव उपं तिष्ठन्त इडा खलु वै पाकयज्ञः सैषाऽन्तरा प्रयाजान्यूजान् यज्ञमानस्य लोकेऽर्वहिता तामाहियमाणामभि मन्त्रयेत् सुरूपवर्षवर्ण एहीति पशवो वा इडा पशूनेवोपं ह्यते यज्ञं वै देवा अदुहृन् यज्ञोऽसुराः अदुहृत् तेऽसुरायज्ञदुग्धः पराऽभवन् यो वै यज्ञस्य दोहं विद्वान् (१)

यज्ञतेऽप्यन्यं यज्ञमानं दुहे सा मै सत्याऽशीरस्य यज्ञस्य भूयादित्याहैष वै यज्ञस्य दोहस्तेनैवैनं दुहे प्रत्ता वै गौदुहे प्रत्तेडा यज्ञमानाय दुह एते वा इडायै स्तना इडोपंहृतेति वायुर्वथ्सो यर्हि होतेडामुपह्येत् तर्हि यज्ञमानो होतारमीक्षमाणो वायुं मनसा ध्यायेन् (२)

मात्रे वृथमुपावसृजति सर्वेण वै यज्ञेन देवाः सुवर्गं लोकमायन् पाकयज्ञेन मनुरश्राम्यथेडा मनुमुपावर्तत तान्देवासुरा व्यह्यन्त प्रतीर्चीं देवाः परांचोमसुराः सा देवानुपावर्तत पशवो वै तदेवानवृणत पशवोऽसुरानजहर्य कामयेतापशुः स्यादिति परार्चीं तस्येडामुपंह्येतापशुरेव भवति यं (३)

कामयेत पशुमान्थस्यादिति प्रतीर्चीं तस्येडामुपंह्येत पशुमानेव भवति ब्रह्मवादिनौ बदन्ति स त्वा इडामुपंह्येत् य इडामुपहूयाऽत्मानुमिडायामुपह्येतेति सा नः प्रिया सुप्रतीर्तिर्मुघोनीत्याहेडामेवोपहूयाऽत्मानुमिडायामुपं ह्यते व्यस्तमिव वा एतद्यज्ञस्य यदिडां सामि प्राश्नन्ति (४)

सामि मार्जयन्त एतत् प्रति वा असुराणां यज्ञो व्यच्छिद्यत् ब्रह्माणा देवाः समदधुर्वृहस्पतिस्तनुतामिमं न इत्योहु ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिर्ब्रह्मणेव यज्ञः सन्दधाति विच्छिन्नं यज्ञः समिमं दंधात्वित्योहु सन्तत्यै विश्वे देवा इह मादयन्तामित्योह सन्तत्यैव यज्ञं देवेभ्योऽनु दिशति यां वै (५)

यज्ञे दक्षिणां ददाति तामस्य पशवोऽनु सङ्कामन्ति स एष ईजानोऽपशुर्मावुको यज्ञमानेन खलु वै तत्कार्यमित्याहृर्यथा देवत्रा दत्तं कुर्वताऽत्मन् पशून् रमयेतेति ब्रह्म पिन्वस्वेत्योह यज्ञो वै ब्रह्मो यज्ञमेव तम्हयुत्यथो देवत्रैव दत्तं कुरुत आत्मन् पशून् रमयते

ददतो मे मा क्षायीत्याहक्षितमेवोपैति कुर्वतो मे मोपं दसदित्याह भूमानमेवोपैति॥ (६)

विद्वान्मन्यये यं प्राप्नन्ति यां वै म् एकात्रविश्वतिश्च॥६॥ [१]

सञ्चंश्वा ह सौवर्चनस्तुमिञ्चमौपौदितिमुवाच् यथस्त्रिणा॑ ३ होताऽभूः कामिडामुपौह्वथा इति तामुपौह्व इति होवाच् या प्राणेन देवान् दाधारं व्यानेन मनुष्यानपानेन पितृनिति छिनति सा न छिनतीति (३) इति छिनतीति होवाच् शरीरं वा अस्यै तदुपौह्वथा इति होवाच् गौर्वा (७)

अस्यै शरीरं गां वाव तौ तत्पर्यबदतां या यज्ञे दीयते सा प्राणेन देवान् दाधार यथा मनुष्यां जीवन्ति सा व्यानेन मनुष्यान् यां पितृभ्यो घन्ति साऽपानेन पितृन् य एवं वेद पशुमान् भवत्यथ वै तामुपौह्व इति होवाच् या प्रजाः प्रभवन्तीः प्रत्याभवतीत्यन्नं वा अस्यै त- (८)

दुपौह्वथा इति होवाचौपधयो वा अस्या अन्नमोपधयो वै प्रजाः प्रभवन्तीः प्रत्याभवन्ति य एवं वेदान्नादो भवत्यथ वै तामुपौह्व इति होवाच् या प्रजाः पराभवन्तीरनुगृह्णाति प्रत्याभवन्तीर्गृह्णातीति प्रतिष्ठां वा अस्यै तदुपौह्वथा इति होवाचुयं वा अस्यै प्रतिष्ठे- (९)

यं वै प्रजाः पराभवन्तीरनुगृह्णाति प्रत्याभवन्तीर्गृह्णाति य एवं वेद प्रत्येव तिष्ठत्यथ वै तामुपौह्व इति होवाच् यस्यै निक्रमणे घृतं प्रजाः सञ्जीवन्तीः पिबन्तीति छिनति सा न छिनती (३) इति न छिनतीति होवाच् प्रतु जनयतीत्येष वा इडामुपौह्वथा इति होवाच् वृष्टिर्वा इडा वृष्ट्यै वै निक्रमणे घृतं प्रजाः सञ्जीवन्तीः पिबन्ति य एवं वेद प्रैव जायतेऽन्नादो भवति॥ (१०)

गौर्वा अस्यै तत् प्रतिष्ठाऽह्वथा इति विश्वतिश्च॥८॥ [२]

पुरोक्षं वा अन्ये देवा इज्यन्ते प्रत्यक्षमन्ये यद्यजते य एव देवाः पुरोक्षमिज्यन्ते तानेव तद्यजति यदन्वाहार्यमाहरत्येते वै देवाः प्रत्यक्षं यद् ब्राह्मणास्तानेव तेन प्रीणात्यथो दक्षिणेवास्येषाऽथो यज्ञस्येव छिद्रमपि दधाति यद्वै यज्ञस्य कूरं यद्विलिङ्गं तदन्वाहार्येणा- (११)

न्वाहरति तदन्वाहार्यस्यान्वाहार्यत्वं दैवदूता वा एते यद्विजो यदन्वाहार्यमाहरति दैवदूतानेव प्रीणाति प्रजापतिर्देवेभ्यो यज्ञान् व्यादिश्वस रिरिचानोऽमन्यत् स एतमन्वाहार्यमर्त्कमपश्यत् तमात्मन्त्रधत् स वा एष प्राजापत्यो यदन्वाहार्यो यस्यैव

विदुषोऽन्वाहार्य आहियते साक्षादेव प्रजापतिमृग्रूत्यपरिमितो निरुप्योऽपरिमितः प्रजापतिः प्रजापते- (१२)

रास्यै देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत् तदसुरा अकुर्वत् ते देवा एतं प्राजापत्यमन्वाहार्यमपश्यन् तमन्वाहरन्त ततो देवा अभवन् परासुरा यस्यैवं विदुषोऽन्वाहार्य आहियते भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति यज्ञेन वा इष्टी पुक्तेन पूर्ती यस्यैवं विदुषोऽन्वाहार्य आहियते स त्वेषांपूर्ती प्रजापतेभागोऽसी- (१३)

त्यांह प्रजापतिमेव भागधेयेन समर्थयत्यूर्जस्वान् पयस्वानित्याहोर्जमेवास्मिन् पयो दधाति प्राणापानौ मै पाहि समानव्यानौ मै पाहीत्याहाऽशिष्मेवेतामा शास्ते ऽक्षितोऽस्यक्षित्यै त्वा मा मै क्षेष्ठा अमुत्रामुष्मिलोक इत्याहु क्षीयते वा अमुष्मिलोके ऽन्नमितः प्रदानऽहु ह्यमुष्मिलोके प्रजा उपजीवन्ति यदेवमभिमृशत्यक्षितिमेवैनद्वमयति नास्यामुष्मिलोके ऽन्नं क्षीयते॥ (१४)

अन्वाहार्येण प्रजापतेस्तु ह्यमुष्मिलोके पञ्चदश च॥४॥

[३]

बुरुहिषोऽहं दैवयज्ययोऽप्रजावान् भूयासुमित्याहं बुरुहिषा वै प्रजापतिः प्रजा असृजत तेनैव प्रजाः सृजते नराशः संस्याहं दैवयज्ययो पशुमान् भूयासुमित्याहु नराशः सेन वै प्रजापतिः पशूनसृजत तेनैव पशुन्सृजतेऽप्नेः स्विष्टकृतोऽहं दैवयज्ययाऽयुष्मान् यज्ञेन प्रतिष्ठां गमयुमित्याहाऽयुरुवाऽत्मन धन्ते प्रति यज्ञेन तिष्ठति दर्शपूर्णमासयोर्- (१५)

वै देवा उज्जितिमनूदंजयन दर्शपूर्णमासाभ्यामसुरानपानुदन्ताग्नेरुहमुज्जितिमनूज्ञेषुमित्याह दर्शपूर्णमासयोरेव देवतानां यज्ञमान उज्जितिमनूज्ञयति दर्शपूर्णमासाभ्यां भ्रातृव्यानपं नुदते वाजंवतीभ्यां व्यूहत्यन्तं वै वाजोऽन्नमेवावरुन्ये द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्यै यो वै यज्ञस्य द्वौ दोहौ विद्वान् यज्ञत उभयत- (१६)

एव यज्ञं दुहे पुरस्ताच्चोपरिष्टाचैष वा अन्यो यज्ञस्य दोहु इडायामन्यो यरहि होता यज्ञमानस्य नाम गृह्णीयात् तरहि ब्रूयादेमा अंगमन्नाशिषो दोहंकामा इति सङ्स्तुता एव देवतां दुहेऽथो उभयतं एव यज्ञं दुहे पुरस्ताच्चोपरिष्टाच् रोहितेन त्वाऽग्निर्देवतां गमयत्वित्याहैते वै देवाश्वा - (१७)

यज्ञमानः प्रस्तुरो यदेतैः प्रस्तुरं प्रुहरति देवाश्वरेव यज्ञमानः सुवर्गं लोकं गमयति

वि तै मुश्चामि रशना वि रश्मीनित्याहैष वा अग्रेर्विमोकस्तेनैवैतुं वि मुश्चति विष्णोः
शंयोरहं देवयज्ययां यज्ञेन प्रतिष्ठां गमेयमित्याह यज्ञो वै विष्णुर्यज्ञ एवान्तुः प्रति तिष्ठति
सोमंस्याहं देवयज्ययां सुरेता - (१८)

रेतो धिषीयेत्याहं सोमो वै रेतोधास्तेनैव रेतं आत्मन् धत्ते त्वष्टुरहं देवयज्ययां पशूना॒
रूपं पुषेयमित्याहं त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानाऽ॑ रूपकृत्तेनैव पशूना॒ रूपमात्मन् धत्ते देवानां
पर्णीरुग्निर्गृहपतिर्यज्ञस्य मिथुनं तयोरहं देवयज्ययां मिथुनेन् प्र भूयासुमित्याहैतस्माद्वै
मिथुनात्प्रजापतिर्मिथुनेन् (१९)

प्राजायत् तस्मादेव यज्ञमानो मिथुनेन् प्र जायते वेदोऽसि वित्तिरसि विदेयेत्याह
वेदेन् वै देवा असुराणां वित्तं वेद्यमविन्दन्त् तद्वेदस्य वेदत्वं यद्यद् भ्रातृव्यस्याभिध्यायेत्
तस्य नामं गृह्णीयात् तदेवास्य सर्वं वृक्षे घृतवंतं कुलायिनऽ रायस्पोषऽ सहस्रिणं वेदो
दंदातु वाजिनुमित्याहं प्र सुहस्तं पशूनांप्रोत्यास्य प्रजायां वाजी जायते य एवं वेदं॥ (२०)

दर्शपूर्णमासयोरभ्यतो देवाशः सुरेताः प्रजापतिर्मिथुनेनाऽप्नोत्यृष्टौ च॥६॥ [४]

ध्रुवां वै रिच्यमानां यज्ञोऽनु रिच्यते यज्ञं यज्ञमानो यज्ञमानं प्रजा ध्रुवामाप्यायमानां
यज्ञोऽन्वा प्यायते यज्ञं यज्ञमानो यज्ञमानं प्रजा आ प्यायतां ध्रुवा घृतेनेत्याह ध्रुवामेवा-
ऽप्याययति तामाप्यायमानां यज्ञोऽन्वा प्यायते यज्ञं यज्ञमानो यज्ञमानं प्रजाः प्रजा-
पतेर्विभान्नाम् लोकस्तस्मिं स्त्वा दधामि सुह यज्ञमानेन- (२१)

त्याहायं वै प्रजापतेर्विभान्नाम् लोकस्तस्मिन्नेवैतुं दधाति सुह यज्ञमानेन रिच्यते
इव वा एतद्यज्ञते यद्यज्ञमानभागं प्राश्नात्यात्मानमेव प्रीणात्येतावान् वै यज्ञो यावान्
यज्ञमानभागो यज्ञो यज्ञमानो यद्यज्ञमानभागं प्राश्नाति यज्ञ एव यज्ञं प्रतिष्ठापयत्येतद्वै
सूयवंसऽ सोदकं यद्वरुहिश्चाऽपश्चैतद् (२२)

यज्ञमानस्याऽयतनं यद्वेदिर्यत् पूर्णप्रत्रमन्तर्वेदि निनयति स्व एवाऽयतने सूयवंसऽ-
सोदकं कुरुते सदसि सम्ये भूया इत्याहाऽप्यो वै यज्ञ आपोऽमृतं यज्ञमेवामृतमात्मन्त्वते
सर्वाणि वै भूतानि ब्रतमुपयन्तमनूपं यन्ति प्राच्यां दिशि देवा ऋत्विजो मार्जयन्तुमित्याहैष
वै दर्शपूर्णमासयोरवभूथो (२३)

यान्येवै भूतानि ब्रतमुपयन्तमनूपयन्ति तैरेव सुहावभूथमवैति विष्णुमुखा वै

देवाश्छन्दोभिरिमाँलोकाननपजुय्यमुभ्यंजयन् यद्विष्णुक्रमान् क्रमते विष्णुरेव भूत्वा
यज्ञमानश्छन्दोभिरिमाँलोकाननपज्ञय्यमुभि जंयति विष्णोः क्रमोऽस्यभिमातिहत्याह
गायत्री वै पृथिवी त्रैष्टुभमन्तरिक्षं जागती द्यौरानुष्टुभीर्दिशश्छन्दोभिरेवेमाँलोकान्
यथापूर्वमभि जंयति॥ (२४)

इत्येतत्कव्यम् दिशः सुम चं॥ ४॥ [५]

अग्नम् सुवः सुवरग्नमेत्याह सुवर्गमेव लोकमेति सन्दृशस्ते मा छिंथिस यत्ते तपस्तस्मै
ते मा वृक्षीत्याह यथायुजुरेवैतथ्युभूरसि श्रेष्ठो रश्मीनामायुर्था अस्यायुर्मे धेर्हीत्याहाऽऽ-
शिष्मेवैतामा शास्ते प्र वा एषोऽस्मालोकाच्यवते यो (२५)

विष्णुक्रमान् क्रमते सुवर्गाय हि लोकाय विष्णुक्रमाः क्रम्यन्ते ब्रह्मवादिनो वदन्ति स
त्वै विष्णुक्रमान् क्रमेत् य इमाँलोकान् भ्रातृव्यस्य सुविद्यु पुनरिमं लोकं प्रत्यवरोहेदित्येष
वा अस्य लोकस्य प्रत्यवरोहो यदाहेदमुहममुं भ्रातृव्यमाभ्यो दिग्भ्योऽस्यै दिव इतीमानेव
लोकान्नातृव्यस्य सुविद्यु पुनरिमं लोकं प्रत्यवरोहति सं (२६)

ज्योतिषाऽभूमित्याहास्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठत्येन्द्रीमावृतमन्वावर्तु इत्याहासौ वा
आदित्य इन्द्रस्तस्यैवाऽवृतमनु पर्यावर्तते दक्षिणा पर्यावर्तते स्वमेव वीर्यमनु पर्यावर्तते
तस्माद्दक्षिणोऽर्थं आत्मनो वीर्यावत्तरोऽथो आदित्यस्यैवाऽवृतमनु पर्यावर्तते समुहं प्रजया
सं मया प्रजेत्याहाऽशिष- (२७)

मेवैतामा शास्ते समिद्धो अग्ने मे दीदिहि समेद्धा ते अग्ने दीद्यासुमित्याह
यथायुजुरेवैतद्वसुमान् यज्ञो वर्सीयान् भूयासुमित्याहाऽशिष्मेवैतामा शास्ते बुहु वै
गारहपत्यस्यान्ते मिश्रमिंव चर्यत आग्निपावमानीभ्यां गारहपत्यमुप तिष्ठते पुनात्येवाग्नि
पुनीत आत्मानु द्वाभ्यां प्रतिष्ठित्या अग्ने गृहपतु इत्याह (२८)

यथायुजुरेवैतच्छत ः हिमा इत्याह शुतं त्वा हेमन्तानिन्धिष्ठयेति वावैतदाह पुत्रस्य
नामं गृह्णात्यन्नादमेवैन करोति तामाशिषमा शास्ते तन्तवे ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य
पुत्रोऽजातः स्यात् तेजस्यैवास्यं ब्रह्मवर्चसी पुत्रो जायते तामाशिषमा शास्तेऽमुष्मे
ज्योतिष्मतीमिति ब्रूयाद्यस्य पुत्रो (२९)

जातः स्यात् तेजं एवास्मिन् ब्रह्मवर्चसं दंधाति यो वै यज्ञं प्रयुज्य न विमुश्वत्यप्रतिष्ठानो
वै स भवति कस्त्वा युनक्ति स त्वा वि मुश्वत्यित्याह प्रजापतिर्वै कः प्रजापतिनैवैन

युनक्तिं प्रजापतिना वि मुश्चति प्रतिष्ठित्या ईश्वरं वै ब्रूतमविसृष्टं प्रदहोऽग्ने ब्रतपते ब्रूतमचारिष्मित्याह ब्रूतमेव (३०)

वि सृजते शान्त्या अप्रदाहाय पराङ् वाव यज्ञ एति न नि वर्तते पुनर्यो वै यज्ञस्य पुनरालम्भं विद्वान् यजते तमभि नि वर्तते यज्ञो बभूव स आ बभूवेत्याहैष वै यज्ञस्य पुनरालम्भस्तेनैवैनं पुनरालम्भतेऽनवरुद्धा वा एतस्य विराङ्ग्य आहिताग्निः सन्त्रसुभः पशवः खलु वै ब्राह्मणस्य सुभेष्वा प्राङ्गुल्कस्य ब्रूयाङ्गोमाऽ अग्नेऽविमाऽ अश्वी यज्ञ इत्यवै सुभाऽ रुन्धे प्र सुहस्रं पशूनामप्रोत्यास्य प्रजायां वाजी जायते॥ (३१)

यः स माशिषं गृहपतु इत्याह यस्य पुत्रो ब्रतमेव खलु वै चर्तुर्वशतिश्च॥ ७॥ [६]

देवं सवितुः प्रसुव यज्ञं प्रसुव यज्ञपतिं भगाय दिव्यो गन्धर्वाः। केतुपूः केतु नः पुनातु वाचस्पतिर्वाचमद्य स्वंदाति नः॥ इन्द्रस्य वज्रोऽसि वार्त्रप्रस्त्वयाऽयं वृत्रं वध्यात्॥ वाजस्य नु प्रसुवे मातरं मुहीमदितिं नाम् वचंसा करामहे। यस्यामिदं विश्वं भुवनमाविवेश तस्यां नो देवः संविता धर्मं साविषत्॥ अ- (३२)

फस्वन्तरमृतमप्सु भेषजमपामुत प्रशस्तिष्वशां भवथ वाजिनः॥ वायुर्वा त्वा मनुर्वा त्वा गन्धर्वाः सप्तविशतिः। ते अग्ने अश्वमायुज्ञन्ते अस्मिङ्गुवमादधुः॥ अपां नपादाशुहेमन् य ऊर्मिः कुकुद्धान् प्रतीर्तिर्वाजसातमस्तेनायं वाजऽ सेत्॥ विष्णोः क्रमोऽसि विष्णोः क्रान्तमासि विष्णोर्विक्रान्तमस्यङ्गौ न्यङ्गावभितो रथं यौ ध्वन्तं वाताग्रमनुं सुश्ररन्तौ दूरहेतिरिन्द्रियावान्प्यत्री ते नोऽग्नयः पप्रयः पारयन्तु॥ (३३)

अप्सु न्यङ्गौ पञ्चदस च॥ २॥ [७]

देवस्याहः संवितुः प्रसुवे बृहस्पतिना वाजुजिता वाजं जेषं देवस्याहः संवितुः प्रसुवे बृहस्पतिना वाजुजिता वर्षिष्ठं नाकऽ रुहेयमिन्द्राय वाचं वदतेन्द्रं वाजं जापयतेन्द्रो वाजंमजयित्। अश्वाजनि वाजिनि वाजेषु वाजिनीवत्यश्वान्समश्वुं वाजय॥ अर्वोऽसि सप्तिरसि वाज्यसि वाजिनो वाजं धावत मरुता प्रसुवे जयत वि योजना मिमीध्वमध्वनः स्कन्नीत् (३४)

काण्ठां गच्छत वाजेवाजेऽवत वाजिनो नो धनेषु विप्रा अमृता ऋतज्ञाः॥ अस्य मध्वः पिबत मादयध्वं तृष्णा योत पथिर्भिर्देव्यानैः॥ ते नो अवन्तो हवनश्रुतो हवं विश्वै शृण्वन्तु

वाजिनंः॥ मित्रद्रवः सहस्रसा मेधसांता सनिष्यवः। महो ये रत्नं समिथेषु जप्त्रिरे शं नौ भवन्तु वाजिनो हवेषु॥ देवतांता मित्रद्रवः स्वकारः। जम्भयन्तोऽहिं वृक्तं रक्षांसि सनैम्यस्मद्युयवन्न- (३५)

मीवाः॥ एष स्य वाजी क्षिपणि तुरण्यति ग्रीवायां बुद्धो अपिकक्ष आसन्ति। क्रतुं दधिका अनु सन्तर्वैत्वत् पथामङ्गाङ्गस्यन्वापनीफणत्॥ उत स्मास्य द्रवतस्तुरण्यतः पर्ण न वेरनुं वाति प्रगर्धिनः। श्येनस्येव ध्रजतो अङ्गसं परि दधिकावणः सहोर्जा तरित्रतः॥ आ मा वाजस्य प्रसुवो जंगम्यादा द्यावापृथिवी विश्वशंभू। आ मा गन्तां पितरा (३६)

मातरा चाऽमां सोमो अमृतत्वाय गम्यात्॥ वाजिनो वाजजितो वाजं सरिष्यन्तो वाजं जेष्यन्तो बृहस्पतैर्भागमवं जिघ्रत् वाजिनो वाजजितो वाजं ससूवाऽसो वाजं जिगिवाऽसो बृहस्पतैर्भागे नि मृद्भूमियं वः सा सत्या सन्धाऽभूद्यामिन्द्रेण समधंघुमर्जाजिपत वनस्पतय इन्द्रं वाजं विमुच्यध्वम्॥ (३७)

स्कृत्रीत् युवन्मितरा द्विचंत्वारिःशब्दः॥४॥

[४]

क्षत्रस्योल्बमसि क्षत्रस्य योनिरसि जाय एहि सुवो रोहांव रोहांव हि सुवर्हनं नांवुभयोः सुवो रोक्ष्यामि वाजंश्च प्रसवश्चापिजश्च क्रतुश्च सुवंश्च मूर्धा च व्यश्चियश्चाऽऽन्त्यायनश्चान्त्यश्च भौवनश्च भुवनश्चाधिपतिश्च। आयुर्ज्ञेन कल्पतां प्राणो यज्ञेन कल्पतामपानो - (३८)

यज्ञेन कल्पतां व्यानो यज्ञेन कल्पतां चक्षुर्यज्ञेन कल्पताङ्गु श्रोत्रं यज्ञेन कल्पतां मनो यज्ञेन कल्पतां वाग्यज्ञेन कल्पतामात्मा यज्ञेन कल्पतां यज्ञो यज्ञेन कल्पताऽसुवर्देवाऽ अंगम्नामृतां अभूम प्रजापतेः प्रजा अभूम समहं प्रजयां सं मयां प्रजा समहं रायस्पोषेण सं मयां रायस्पोषोऽन्नाय त्वाऽन्नाद्याय त्वा वाजाय त्वा वाजजित्यायै त्वाऽमृतमसि पुष्टिरसि प्रजननमसि॥ (३९)

अपानो वाजाय नवं च॥२॥

[५]

वाजस्येमं प्रसुवः सुषुवे अग्रे सोमः राजानमोषधीष्वफसु। ता अस्मभ्यं मधुमतीर्भवन्तु वृयः राष्ट्रे जाग्रियाम पुरोहिताः॥ वाजस्येदं प्रसुव आ बूमवेमा च विश्वा भुवनानि सर्वतः। स विराजुं पर्येति प्रजानन् प्रजां पुष्टि वर्धयेमानो अस्मे॥ वाजस्येमां प्रसुवः शिंश्रिये दिवमिमा च विश्वा भुवनानि समादा। अदिथ्यन्तं दापयतु प्रजानन् रथिं (४०)

चं नः सर्ववीरां नि यच्छतु॥ अग्ने अच्छां वदेह नः प्रति नः सुमना भव। प्रणो
यच्छ भुवस्पते धनदा असि नस्त्वम्॥ प्रणो यच्छत्वर्यमा प्रभगः प्रबृहस्पतिः। प्रदेवाः
प्रोत सूनृता प्रवाग्देवी ददातु नः॥ अर्थमण्ड बृहस्पतिमिन्द्रं दानाय चोदय। वाचं विष्णुः
सरस्वतीः सवितारं (४१)

च वाजिनम्॥ सोमः राजनं वरुणमग्निमन्वारभामहे। आदित्यान् विष्णुः
सूर्यं ब्रह्माणं च बृहस्पतिम्॥ देवस्य त्वा सवितुः प्रसवैऽश्विनौर्बृहस्यां पृष्ठो
हस्तांभ्याः सरस्वत्यै वाचो यन्तुर्यत्रेणाग्नेस्त्वा साम्राज्येनाभिषिश्वामीन्द्रस्य बृहस्पतेस्त्वा
साम्राज्येनाभिषिश्वामि॥ (४२)

रथिः संवितारः पद्मिःशब्दः॥ ३॥ [१०]

अग्निरेकाक्षरेण वाचमुदजयदश्विनौ द्वक्षरेण प्राणापानावुदजयतां विष्णुर्ल्यक्षरेण
त्रौलोकानुदजयथ्सोमश्वतुरक्षरेण चतुष्पदः पश्चनुदजयत पृष्ठा पश्चाक्षरेण पुङ्कमुदजयद्वाता
षडक्षरेण पष्टुतूनुदजयन्मरुतः सप्तक्षरेण सप्तपदाः शक्तिर्मुदजयन् बृहस्पतिरुष्टाक्षरेण
गायत्रीमुदजयन्मित्रो नवाक्षरेण त्रिवृतुः स्तोममुदजय- (४३)

द्वरुणो दशाक्षरेण विराजमुदजयदिन्द्र एकादशाक्षरेण त्रिष्टुभमुदजयद विश्वे
देवा द्वादशाक्षरेण जगतीमुदजयन् वसवस्त्रयोदशाक्षरेण त्रयोदशः स्तोममुदजयन्
रुद्राश्वतुर्दशाक्षरेण चतुर्दशः स्तोममुदजयन्नादित्याः पञ्चदशाक्षरेण पञ्चदशः
स्तोममुदजयन्नर्दितिः षोडशाक्षरेण षोडशः स्तोममुदजयत प्रजापतिः सप्तदशाक्षरेण
सप्तदशः स्तोममुदजयत॥ (४४)

अज्यत् पद्मिःशब्दः॥ २॥ [११]

उपयामगृहीतोऽसि नृषद त्वा द्रुषद भुवनसदमिन्द्राय जुष्ट गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय
त्वोपयामगृहीतोऽस्यफसुषद त्वा घृतसद व्योमसदमिन्द्राय जुष्ट गृह्णाम्येष ते योनिरिन्द्राय
त्वोपयामगृहीतोऽसि पृथिविषद त्वाऽन्तरिक्षसद नाकसदमिन्द्राय जुष्ट गृह्णाम्येष ते
योनिरिन्द्राय त्वा॥ ये ग्रहाः पञ्चजनीना येषां तिस्रः परमजाः। दैव्यः कोशः: (४५)

समुजितः। तेषां विशिष्टप्रियाणामिष्मूर्जः समग्रभीमेष ते योनिरिन्द्राय त्वा॥ अपाः
रसमुद्वयसः सूर्यरश्मिः समाभृतम्। अपाः रसस्तं वो गृह्णाम्युत्तमेष ते

योनिरिन्द्राय त्वा॥ अुया विष्ठा जुनयन्कर्वराणि स हि घृणिरुर्वराय गातुः। स प्रत्युदैद्धरुणो
मध्वो अग्रङ्गु स्वायां यत्तनुवां तुनूमैरेयता। उपयामगृहीतोऽसि प्रजापतये त्वा जुष्टं गृह्णाम्येष
ते योनिः प्रजापतये त्वा॥ (४६)

कोशस्तुनुवां त्रयोदश च॥२॥

[१२]

अन्वहु मासा अन्विद्वनान्यन्वोपधीरनु पर्वतासः। अन्विन्द्रः रोदसी वावशाने अन्वापौ
अजिहत् जायमानम्॥ अनु ते दायि मुह इन्द्रियाय सुत्रा ते विश्वमनु वृत्रहत्यौ। अनु
क्षत्रमनु सहौ यजुत्रेन्द्र देवेभिरनु ते नृपह्यौ॥ इन्द्राणीमासु नारिषु सुपर्णीमहमश्वम्। न
ह्यस्या अपरं चन जुरसा (४७)

मरते पतिः॥ नाहमिन्द्राणि रारण सख्युवृषाकपेरक्षते। यस्येदमप्य हुविः प्रियं देवेषु
गच्छति॥ यो जात एव प्रथमो मनस्वान् देवो देवान् क्रतुना पर्यभूषत्। यस्य शुष्माद्रोदसी
अभ्यसेतां नृमणस्य मुहा स जनासु इन्द्रः॥ आ तै मुह इन्द्रोत्युग्र समन्यवो यथसुमरन्तु
सेनाः। पताति दिव्युन्नर्यस्य बाहुवोर्मा ते (४८)

मनो विष्वद्रियग्निवारीत्॥ मा नो मर्धीरा भंरा दुद्धि तत्रः प्र दाशुषे दातवे भूरि
यत् तैः। नव्ये देष्णे शस्ते अस्मिन् तं उक्थे प्र ब्रवाम् वयमिन्द्र स्तुवन्तः॥ आ तू भंर
माकिरेतत् परिष्ठाद्विद्वा हि त्वा वसुपतिं वसूनाम्। इन्द्र यत् ते माहिनं दत्रमस्त्यस्मभ्यं
तद्वर्यश्च (४९)

प्र यन्धि॥ प्रदातारः हवामहु इन्द्रमा हुविषां वयम्। उभा हि हस्ता वसुना पृणस्वा-
इप्र यच्छु दक्षिणादोत सुव्यात्॥ प्रदाता वृत्री वृषभस्तुराषाद्वृष्णी राजा वृत्रहा सौमपावा॥
अस्मिन् यज्ञे बुरुहिष्या निषद्याथा भव यज्मानाय शं योः॥ इन्द्रः सुत्रामा स्ववाः अवौभिः
सुमृडीको भंवतु विश्ववेदाः। बाधतां द्वेषो अभयं कृणोतु सुवीर्यस्य (५०)

पतयः स्याम॥ तस्य वयः सुमतौ यज्ञियस्यापि भद्रे सौमनसे स्याम। स सुत्रामा
स्ववाः इन्द्रो अस्मे आराचिद्वेषः सनुतयुयोतु॥ रेवतीर्नः सधुमाद् इन्द्रे सन्तु तुविवाजाः।
क्षुमन्तो याभिर्मदेम॥ प्रो ष्वस्मै पुरोरथमिन्द्राय शूष्मर्चत। अभीके चिदु लोककृश्मज्ञे
सुमथसु वृत्रहा। अस्माकं बोधि चोदिता नभन्तामन्यकेषांम्। ज्युका अधि धन्वसु॥ (५१)

जुरसा मा तै हर्यश सुवीर्यस्यायेकं च॥५॥

[१३]

पाकुयज्ञः सग्ग त्रिवाः पुरोक्षे बुर्हिषोहं ध्रुवामगुनेत्याहं देवं सवितर्देवस्याहं क्षत्रस्योल्बं वाजंस्येमम् ग्निरेकांक्षरेणोऽपयाम् गृहीतोऽस्यन्वहु
मासाम् योदशा ॥३॥

पाकुयज्ञं पुरोक्षे ध्रुवाः वि सृजते च नुः सर्ववीरां पतंयः स्यामैकपञ्चाशत् ॥५१॥

पाकयज्ञं धन्वंसु ॥

हरिः ॐ ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां प्रथमकाण्डे सप्तमः प्रश्नः समाप्तः ॥ १-७ ॥

generated on December 25, 2025